

Striden mellom junggrammatikken og strukturalismen i norsk språkforskning frå 1930- til 1960-åra

MONS 22.11.2017

Oddmund L. Hoel

Høgskulen på Vestlandet, Avdeling for samfunnsfag

Kvar står diskusjonen?

- Semje:
 - Nordisk språkforsking (særleg dialektologien) i Noreg lenge dominert av eit junggrammatisk forskingsprogram
 - Strukturlingvistikken som stod sterkt i allmennlingvistikken, slo mykje seinare gjennom i nordistikken
- Usemje:
 - Kor sterke var motsetnadene?
 - Sigurd Kolsrud vs. Hallfrid Christiansen
- Forklaringane gode nok?

Junggrammatikken

- Vidareføring av den historisk-komparative lingvistikken
- Diakron: forklaringar på språkending
- Naturvitskapleg forskingsideal ('unntakslause lydlover') – språk som naturfenomen – fonetikken
- Leipzig 1870-åra, Norden: Sverige og Noreg
- Johan Storm, Hjalmar Falk, Alf Torp, Amund B. Larsen, Marius Hægstad, Didrik Arup Seip
- Rådande paradigme i norsk dialektologi gjennom fleire tiår
- Norsk målførearkiv (1936)

Strukturlingvistikken

- Ferdinand de Saussure: *Cours de linguistique générale* (1916)
- Synkron: språket som system – relasjonelt definert, ikke essensielt
- Språk som kulturfenomen
- Leonard Bloomfield i USA, Antoine Meillet og Émile Benveniste i Frankrike, Roman Jakobson og Nikolai Trubetzkoy i Praha. Norden: Danmark (Louis Hjelmslev)
- Noreg: Alf Sommerfelt, Carl Marstrand, Carl H. Borgstrøm, Hans Vogt, Ingerid Dal, Knut Bergsland, Hallfrid Christiansen
- Norsk forening for sprogvidenskap (1923) (tidsskrift 1928)

Hun var Nord-Norges svar på Ivar Aasen, men ble motarbeidet og glemte

Hallfrid Christiansen fra Lofoten tok doktorgraden 49 år gammel og brukte livet sitt på å kartlegge nordnorske dialekter. – Hun var en faglig pioner, men som kvinne og nordlending fikk hun det vanskelig i hovedstaden, ifølge eksperter.

SPRÅKFORSKER OG PIONER: Hallfrid Christiansen fra Gimsøya i Lofoten tok doktorgraden i 1935–49 år gammel. Hun reiste rundt i Nord-Norge i over 30 år for å kartlegge nordnorske dialekter. FOTO: GIMSØY HISTORIELAG/NRK

Susanne Lysvold
@susannely
Journalist

Publisert 27.11.2016, kl. 16:52

Konfliktteorien

- Sterke motsetnader
- Sigurd Kolsrud mektig portvaktar
- «Nynorsk språkforskning»
- Hallfrid Christiansen motarbeidd

Sentrale arbeid:

- Jahr 1996: «Nynorsk språkforskning»
- Karlsen 1997: *Hallfrid Christiansen*
- Hovdhaugen m.fl. 2000: *The History of linguistics in the Nordic countries*
- (Aske 1997: *Norsk dialektforskning*)
- (Thue/Helsvig 2011: *Universitetet i Oslo 1945–1975*, bd 5)

– Innen nordisk språkkunnskap er hun et stort navn i hele Norden. Boka hennes «Norske dialekter» er et standardverk innen norsk dialektologi. Men i sin samtid ble hun motarbeidet, og hun fikk aldri fast stilling ved Universitetet i Oslo, forteller lingvist og professor Gunnstein Akselberg i nordisk språkvitenskap ved Universitetet i Bergen.

I år er det 130 år siden en bemerkelsesverdig kvinne ble født i Gimsøy i Lofoten. Hun tok artium i 1925, tok bifag i norsk og tysk,

Hallfrid Christiansen

> Hallfrid Christiansen (1886–1964) var en norsk germanist, allmenningvist og målføregransker som særlig tok for seg talemålene i det nordlige Norge.

Kritikken av konfliktteorien

- Motsetnader mellom miljøa, men ikkje harde frontar
- Forskingspraksisen mindre klar enn teoretiske programformuleringar
- Gradvis overgang og tilnærming
- Sigurd Kolsrud si rolle overvurdert
- Ikkje grunnlag for «nynorsk språkforskning» som paradigme

Sentrale arbeid:

- Venås 1986: «Hallfrid Christiansen»
- Venås 2005: *Sigurd Kolsrud*
- Aasen 2011: *Variasjonsperspektiv i norsk dialektologi*
- Sandøy 2013: «Perspektiv på norsk talemålsforskning siste 100 åra»

Kolsrud og Christiansen

Professor Kolsrud hadde ellers en hel serie av innvendinger, hvilket dog ikke hindret ham i å uttrykke de beste ønsker for doktorandens videnskabelige fremtid. Professor Sommerfelt, annen opponert gav også doktoranden attest for å ha fremlagt et meget fortjenstfullt arbeide, omenn også han hadde heftet sig ved mange ting som han kunde ha ønsket anderledes utdypet. Det var i det hele en svært spesiell doktordisputas, og den hadde da også bare samlet en håndfull tilhørere.

Aftenposten, 5.3.1935

En dame på doktorkatetret

Sentrale hendingar

- 1943: Olai Skulerud professor i Bergen, Christiansen ikkje funnen kvalifisert av Kolsrud og Ragnvald Iversen, dissens av Borgstrøm
- 1946–47: Kolsrud prøvde i fleire rundar (saman Seip) å få Christiansen tilsett i fast stilling – hjelpelærer frå 1948–49
- 1947: Ingeborg Hoff tilsett som førstearkivar ved målførearkivet
- 1946–48: Christiansen: *Norske dialekter* (nye utg. 1955–56 og 1976)
- 1946: Magne Oftedal: *Ordstrukturen i Gjestalmålet*
- 1948: Einar Haugen: «Norwegian dialect studies since 1930»
- 1950: Christiansen stønad frå NAVF
- 1951: Kolsrud: *Nynorsken i sine målføre* (ny utg. 1974)
- 1951: Kolsrud fekk ikkje gjennomslag for Hoff i professoratet i Bergen
- 1952: Kolsrud publiserte opposisjonsinnlegga

Praksisen: meir mangfaldig enn programmatisk

- Amund B. Larsen: presosiolingvist
- D.A. Seip: junggrammatikar, men også Meillet-inspirert
- Gustav Indrebø: historisk sosiolingvistikk, ytre språkhistorie
- Hans Rypdal: *Romsdalsmaalet* (1929), synkron fonemanalyse
- Hallfrid Christiansen: Gimsøy-målet strukturalistisk, men også tradisjonell og historisk orientert
- Olai Skulerud: empirist (men studerte fonetikk i Frankrike 1927)
- Ingeborg Hoff: Danmark 1946 > fonemkapittel inn i avhandlinga
- Magne Oftedal: *Ordstrukturen i Gjestalmålet* – mykje tradisjonell
- Gunnvor Rundehovde: godt orientert i fonemteori

Forståingsproblemet

- Allmenningvistikkens totale siger
- Det kjeldekritiske problemet: kritikarane i samtida ukritisk nytta som vår tids sanningsvitne
 - Magne Oftedal i nekrologen over Hallfrid Christiansen 1964: den strukturalistiske tilnærminga «sette også ein stopp for ein universitetskarriere for henne» (sitert av Karlsen 1997)
- Det hermeneutiske problemet: korleis forstå taparane?
 - «Det var mykje i Gjestalmålet som Kolsrud må ha nikka og bukka til med hovud og hjarta. Oftedal hadde halde seg til éin heimelsmann, han som hadde det eldste systemet.» (Venås 2001)

Kontekst: nordistikk og allmennlingvistikk

- Nordistikken:
 - Lærarar til den høgare skulen – «språkleg-historisk embetseksamen»
 - Forvaltning av språknormering (og kulturarv)
 - Stort fag (studenttal)
 - Dokumentasjon av nasjonal kulturarv, innsamlings- og registreringsarbeid
- Lingvistikken:
 - Avantgarden
 - Forskingsnettverk – den internasjonale forskingsfronten
 - Nasjonal språk- og kulturpolitikk på ei armlengdes avstand
 - Knapt ein einaste student i mellomkrigstida

Litteratur (utval)

Aske, Jorunn. (1997). *Norsk dialektforskning. Historia om ein forskingsdisiplin*. Upublisert hovudoppgåve i nordisk språk og litteratur. Universitetet i Bergen

Bandle, Oskar. (1962). Die norwegische Dialektforschung. Ein Überblick über ihre Geschichte und ihre heutige Situation. *Zeitschrift für Mundartforschung*, 29, 283–312.

Haugen, Einar. (1948). Norwegian dialect studies since 1930. *Journal of English and German Philology*, 68–79.

Hovdhaugen, Even, m.fl. (2000). *The History of linguistics in the Nordic countries*. Helsinki: Societas Scientiarum Fennica.

Jahr, Ernst Håkon. (1996). Nynorsk språkforskning — en historisk oversikt. I Carol Henriksen, m.fl. (red.), *Studies in the development of linguistics in Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden. Papers from the Conference on the History of Linguistics in the Nordic Countries, Oslo, November 20–22, 1994* (s. 84–101). Oslo: Novus.

Karlsen, Knut E. (1997). *Hallfrid Christiansen. Nordnorsk språkforskar mellom to tradisjonar. Ei faghistorisk utgreiing med vekt på "Gimsøy-målet"*. Upublisert hovudoppgåve i nordisk. Universitetet i Tromsø.

Kolsrud, Sigurd. (1952). Nynorsk målgransking. Opposisjonsinnlegg ved 3 doktordisputasar. *Norsk tidsskrift for sprogvidenskap*, 398–411.

Sandøy, Helge. (2013). Perspektiv på norsk talemålsforskning siste 100 åra. I Lennart Elmevik og Ernst Håkon Jahr (red.), *Talemålsforskning i Norden dei siste 100 åra. Eit symposium i Åseral i 2011 i høve 100-årsjubileet for Didrik Arup Seips hovudfagsavhandling om åsdølmålet* (s. 79–108). Uppsala: Kungl. Gustav Adolfs akademien för svensk folkkultur.

Thue, Fredrik W., og Kim G. Helsvig. (2011). *Den store transformasjonen. 1945–1975*. Universitetet i Oslo 1811–2011 (Bd. 5). Oslo: Unipub.

Venås, Kjell. ([1986] 1997). Hallfrid Christiansen – ein faghistorisk presentasjon. I *Målvitskap og målrøkt. Festskrift på 70-årsdagen 30. november 1997* (s. 302–334). Oslo: Novus.

Venås, Kjell (2001). "Nokre merknader om det norske stoffet i The history of linguistics in the Nordic countries av Even Hovdhaugen, Fred Karlsson, Carol Henriksen og Bengt Sigurd", *Norsk lingvistisk tidsskrift*, s. 229–262.

Venås, Kjell. (2005). *Sigurd Kolsrud*. Oslo: Novus.

Aasen, Kjetil. (2007). *Variasjonsperspektiv i norsk målføregransking. Norsk keltologi i jamføring med nynorsk språkforskning*. Masteroppgave i lingvistikk. Universitetet i Oslo.